

ГІБРИДНА ВІЙНА: «НАЗАД У МАЙБУТНЄ»

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Анотація

Розглядається феномен гібридної війни, її витоки і реалії. Підкреслюється її трансформаційний характер від минулого до сучасності, що виходить за межі конвенційно-закріплених стандартів і правил ведення воєнних дій.

Ключові слова: війна, гібридна війна, воєнний конфлікт, агресія

Abstract

The phenomenon of hybrid war, its origins and realities are considered. Its transformational character from the past to the present is emphasized, which goes beyond the conventionally established standards and rules of military operations.

Keywords: war, hybrid war, military conflict, aggression

Вступ

У 2000-х звичайним способом визначення сучасної війни стало використання терміна «гібридна» (hybrid, з англ. «змішаний»), що позначає сукупність неоднорідних елементів. Зокрема, через витонченість і смертоносність недержавних акторів, що використовують насильство, і зростаючий потенціал кібер-війни. Однак, поки що відсутня спільна думка, що це обов'язково є новою формою війни.

Основна частина

Концептуальним обґрунтуванням нових типів війни протягом ХХІ ст. займалися, насамперед, американські військові теоретики Р. Глен, Дж. Гордон, Д. Кілгаллен, Дж. Маккуен, Дж. Маттіс, Дж. Мацумура, У. Немет, Є. Сімпсон, Р. Уїлкі, Н. Фрейер, норвезький фахівець Г. Карлсен, нідерландський – Франк ван Каппен та ін. Серед нових форм воєн сьогодні називають:

1) іррегулярну війну (irregular warfare) — цей доволі широкий термін був уведений в обіг в рамках операцій «Свобода Іраку», «Незламна свобода». Іррегулярна війна — це насильницька боротьба між державою та недержавними акторами за легітимність та вплив на населення [1];

2) інформаційну війну (information warfare) — це протиборство в інформаційному середовищі та засобах масової інформації для досягнення різних політичних цілей, однобічних переваг щодо збирання, обробки та використанні інформації на полі бою;

3) мережецентричну війну (network-centric warfare) — її суть полягає в тому, що оснащення ЗС сучасною технікою забезпечує швидкий обмін інформацією, підвищує якість інформації, обізнаність, ефективність. Ситуаційна поінформованість дозволяє забезпечувати необхідну співпрацю, стійкість та швидкість передачі команд, що значно підвищує ефективність виконання бойового завдання [2];

4) кібервійну (cyberwarfare) — протиборство в кібернетичному просторі, спрямоване на дестабілізацію комп'ютерних систем противника [3];

5) «асиметричну війну» (asymmetric warfare) конфлікт, в яких сильна держава зазнає поразки від слабшого противника, іншими словами, конфлікти, в яких перевага у військовій силі не гарантує перемогу [4].

6) «розмити війну» (diffused warfare) – одна з найвідоміших ізраїльських концепцій, згідно з якою держави, беручи участь в асиметричних конфліктах проти недержавних акторів, повинні застосовувати переважно високоточну зброю, вносячи до лав противника дезорганізацію, хаос [5];

7) «необмежену війну» (Unrestricted war) – китайська концепція ведення війни, згідно з якою можна здобути гору над противником, який має перевагу у військово-технічній сфері за допомогою застосування «альтернативних методів атаки» [6]. Перелік цих воєн майбутнього не вичерпує усього списку, але їх слід вважати найбільш мейнстримними на сьогоднішній день. Їх концепції активно обговорюються на численних наукових конференціях.

Саме Г. Карлсену та Франку ван Каппену належить особлива заслуга в розробці теоретичних основ формування ознак так званої «гібридної війни» [7, с. 5–17].

Однак у науковій літературі термін «гібридна війна» є дуже розпливчастим [8]. Деякі теоретики вважають, що це не новий різновид війни, а війна, в якій акценти зміщуються до політичної пропаганди, терору, дезінформації, підривної діяльності спецслужб тощо. Слід зазначити, що у цього терміна існує також багато дефініцій. Як зауважує українська дослідниця Г. Яворська, деякі військові теоретики категорично відмовляють гібридним війнам у сутнісній специфіці, інші наполягають на тому, що така специфіка існує.

Неприйнятним для багатьох експертів є також надуживання терміном «гібридний», внаслідок якого він може застосовуватися настільки широко, що взагалі втрачає сенс. Частіше за все її визначають як «комплексне застосування різних методів (не тільки військового, а й економічного, соціального, політичного характеру) на противника у межах міждержавного протиборства. Тому цей термін став застосовуватися західними країнами як парасолькова стратегія, що має глобальний політичний характер. Сама по собі специфіка гібридної війни потребує створення переконливого розуміння змісту перемоги над ворогом.

Ретроспективний аналіз дослідження війн у різні епохи дозволяє стверджувати, що елементи так званої «гібридності» існували майже в кожних великих воєнних конфліктах, починаючи із стародавніх часів і до сьогодення. Зокрема, це можна побачити в стратегії Римської імперії епохи завоювань Галлії, Британії, Дакії. Відомо, що римські полководці цілеспрямовано створювали військово-політичний і соціально-економічний хаос у майбутніх провінціях Риму, нацьковуючи одне на одного племена та їх вождів, а також позбавляючи противника ресурсів, продовольства та води [9]. Показовим прикладом, що ілюструє це, є отруєння води в колодязях противника, або підкуп сторони, що захищається, для відкриття воріт фортеці під час сутички.

Ознаки гібридних війн можна спостерігати й на прикладі пізнього Середньовіччя: однією з гібридних війн слід вважати Тридцятирічну війну в Європі 1618–1648 рр. Саме її можна кваліфікувати і як прототип гібридних війн сучасності. Більш помірний погляд на проблему гібридної війни пов'язують із Першою світовою війною, коли вже застосовувався комплексний вплив на ворога — не лише із допомогою регулярної армії, але і на мирних мешканців.

Ф. Хофман розглядає гібридну війну як будь-які бойові дії, а саме: конвенційні можливості, іррегулярні тактика та формування; терористичні акти (в тому числі безглузде насильство й примус) і кримінальний безлад [10]. Дослідник вважає, що існує п'ять складових гібридної війни:

1. Напад із застосуванням військової сили неформальний озброєний формування.
2. Зміні економіко-політичного становища держави – об'єкту «гібридної війни» за застосуванням спеціальних методів, у тому числі використання агентів впливу.
3. Використання зазначених засобів одночасно, чи надавати перевагу одному з двох.
4. Визначення характеру та основної мети «гібридної війни».
5. Рівень використання злочинності (основна чи допоміжна сила) у проведенні «гібридної війни».

Отже, першим критерієм, який можна використовувати для того, щоб віднести той чи інший воєнний конфлікт до гібридних війн, — слід вважати характер учасників війни/військового конфлікту. Другий критерій – нетрадиційні методи ведення війни. Третій критерій – «асиметричний» характер війни. Зміст остання поняття не є вивіреним і загальноприйнятим і на даний момент не існує єдиного загальноприйнятого визначення [11], але загалом під цим терміном розуміється збройне зіткнення між великою державою та слабкішим противником. Причому, зрештою, йдеться саме про перемогу більш слабкої сторони, яка забезпечується не так її здатністю завдати військової поразки сильному противнику, а здатністю виснажити волю ворога до продовження боротьби.

Висновки

Отже, було би помилкою стверджувати, що гібридна війна є лише проявом новітнього часу. Будь-яка війна обов'язково носить у собі елементи «гібридності». Однак, і сьогодні аналіз міжнародно-правових актів не дає змоги стверджувати щодо існування чіткого визначення поняття «гібридна війна». Чи є вона справжньою війною? Дискусії навколо «правильної» назви війни між Україною і Російською Федерацією, вимоги назвати війну війною», а не «спеціальною військовою операцією» перетворилися на важливий складник нинішнього конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. DOD Dictionary of Military and Associated Terms. URL: <http://http://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf> (date of the application: 25.08.2022).
2. Cebrowski, A. Garstka J. Network-Centric Warfare: Its Origins and Future. URL: http://www.kinecton.com/ncoic/new_origin_future.pdf (date of the application: 25.03.2023).
3. Clarke R. Knake R. Cyber War: The Next Threat to National Security and What to Do About It. NY : Ecco, 2010. 304 p.
4. Mack A. Why big nations lose small wars: the politics of asymmetric conflict. URL: <https://web.stanford.edu/class/polisci211z/2.2/Mack%20WP%201975%20Asymm%20Conf.pdf> (date of the application: 25.03.2023)
5. Groll-Yaari, Y. Assa H. Diffused warfare: the concept of virtual mass. Haifa: Reuven Chaikin Chair in Geostrategy, University of Haifa, 2007. 160 p.
6. Liang. Q. Xiangsui W. Unrestricted Warfare. URL: <http://www.cryptome.org/cuw.htm> (date of the application: 25.03.2023).
7. Freier N. The Defense Identity Crisis: It's a Hybrid World. Parameters. 2009. Vol. XXXIX. Autumn. P. 5–17.
8. Війна «гібридна». *Політологічний енциклопедичний словник* / Уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. [За ред. М. П. Требіна]. Харків : Право, 2015. 816 с.
9. Рябінін Є. Концепція керованого хаосу в контексті побудови сучасного світового порядку. *Зовнішні справи*. 2013. http://nbuv.gov.ua/UJRN/zovsp_2013_11_11 (дата звернення: 12.12.2022).
10. Hoffman F.G. Hybrid Threats: Neither Omnipotent Nor Unbeatable. URL: http://operationaladaptation.com/unify_uploads/files/Hoffman%202010%20Hybrid%20Threats.pdf. (date of the application: 20.12.2022).
11. Geiß R., Siegrist M. Has the armed conflict in Afghanistan affected the rules on the conduct of hostilities? *The International review of the Red Cross*. Cambridge, 2011. Vol. 93. N 881. P. 11–46.

Долженко Олександр Олександрович — здобувач кафедри політичних наук Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, м. Київ, e-mail: Miurae2015@gmail.com

Науковий керівник: Корнієнко **Валерій Олександрович** – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри соціально-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: valkorney1958@gmail.com

Dolzhenko Oleksandr – winner of the Department of Political Sciences of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, Kyiv, e-mail: Miurae2015@gmail.com

Supervisor: **Kornienko Valerii** – Dr. of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Social and Political Sciences, Vinnitsia National Technical University, Vinnitsa, e-mail: valkorney1958@gmail.com